

Fokken op kale koppen

Hoornloosheid nu nog vooral gezien als 'leuke bijkomstigheid'

Welzijnsvriendelijke ingrepen bij dieren stuiten op steeds meer maatschappelijke weerstand. Dat geldt voor het castreren van biggen, maar ook voor het onthoornen van dieren. Fokken op hoornloosheid geldt als mogelijke oplossing. Een aantal hoornloze stieren is beschikbaar, maar de animo onder veehouders is tot dusver beperkt.

Het lijkt zo mooi: koeien en stieren die hun leven lang geen hoorns ontwikkelen. Door te fokken op hoornloosheid kunnen veehouders het vervelende karweitje van het onthoornen van kalveren voortaan overslaan. Toch heeft het fokken op hoornloosheid nooit een hoge vlucht genomen. Hoe kan dat? Het is een van de vragen die aan de orde komen in het onlangs gestarte project Hoornloze koeien, de wenselijkheid en mogelijkheden voor het fokken van hoornloze koeien.

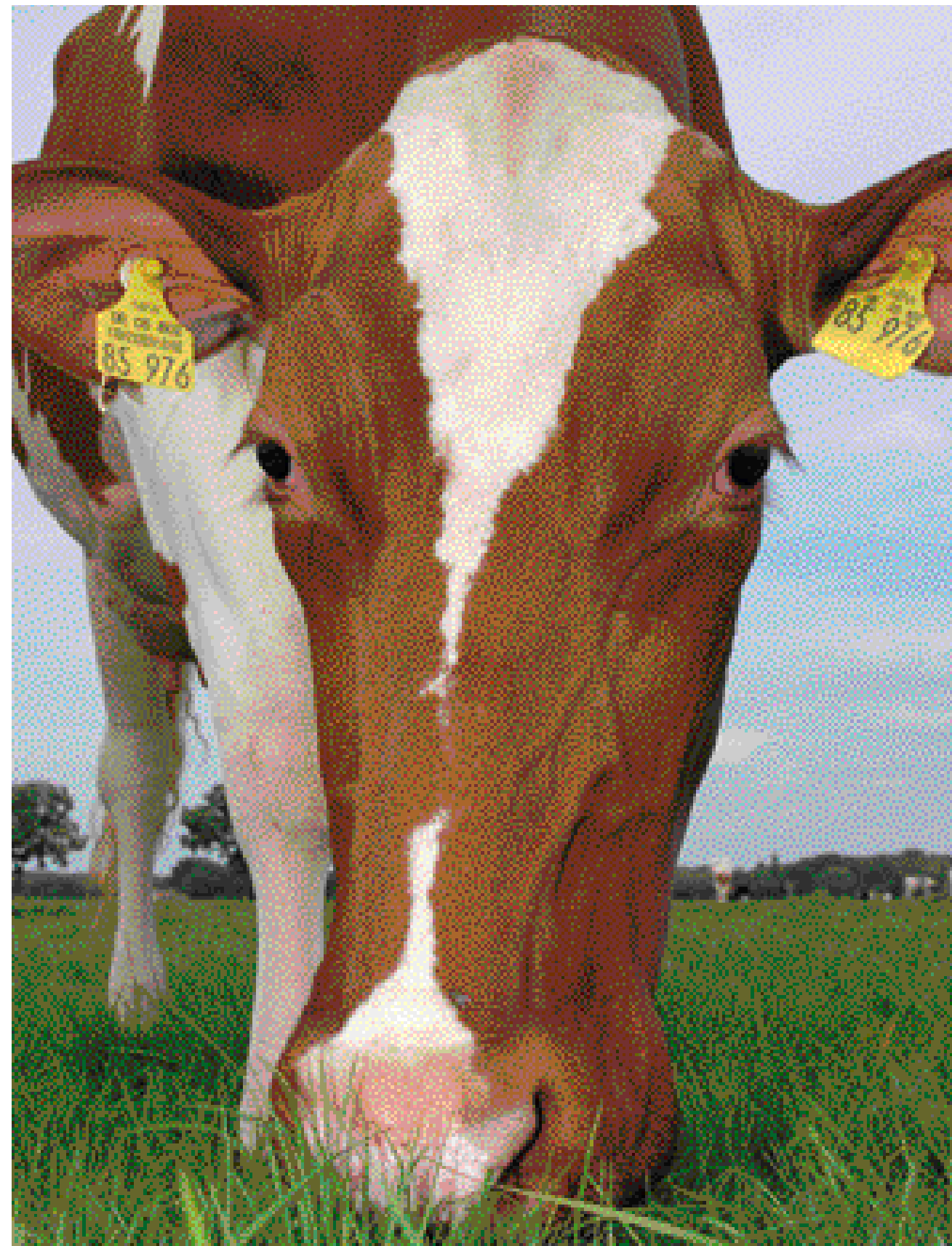
Projectleider Jack Windig van Animal Sciences Group van Wageningen UR geeft alvast een voorschot. 'Hoornloosheid is tot nu toe nog niet gekoppeld aan stieren die een goede productie vererven. Bovendien is de noodzaak nog niet zo groot, omdat veehouders nog gewoon mogen onthoornen.'

Het project, dat wordt gefinancierd door het Productschap Zuivel en het ministerie van LNV, komt volgens Windig op een goed moment. 'Het castreren van biggen en het kappen van snabels van kippen zijn welzijnsvriendelijke ingrepen die op steeds meer maatschappelijke weerstand stuiten. Het onthoornen van kalveren past ook in dat rijtje.' Dat is niet de enige aanleiding om het project nu te starten. 'Er zijn nieuwe DNA-technieken beschikbaar, zoals genomics selection. Daarmee kun je een eigenschap veel sneller in de populatie fokken dan in het verleden.'

Niet in gangbare fokprogramma

Een van de ki-organisaties die in het project participeert is CRV. 'Fokken op hoornloosheid staat nog in de kinderschoenen, maar het heeft wel onze aandacht', stelt Alfred de Vries, manager fokkerij bij CRV. In het voorjaar van 2007 concludeerde de fokkerijraad van het bedrijf dat er nog te weinig mogelijkheden zijn voor het fokken op hoornloosheid, maar nauwelijks een jaar later komt CRV op dat standpunt terug.

'We hebben tijdens de jongste ledenvergaderingen aan de leden gevraagd welke kenmerken ze zouden willen zien op de stierenkaart in 2015. Daarbij is hoornloosheid een aantal keer genoemd. Bovendien staat het onderwerp in de belangstelling

in de politiek.' Voor CRV reden om er opnieuw met de fokkerijraad bij stil te staan. 'Je zou het in het gangbare fokprogramma mee kunnen nemen door af en toe een stier te testen die drager is van hoornloosheid. We denken dat er dan niet zoveel van terecht komt. Het is waarschijnlijk beter om hiervoor een apart lijntje op te zetten. Je moet eigenlijk een stier zien te fokken die fokzuiver is, zodat alle nakomelingen hoornloos zijn. Daar zijn er nog vrij weinig van.'

Volgens De Vries is de vraag naar hoornloze stieren in Nederland en Vlaanderen nog beperkt. 'Ik heb nog nooit een veehouder gesproken die genoeg neemt met een paar 100 kg melk minder als de kalveren tenminste maar hoornloos zijn. Veehouders ervaren onthoornen ook niet als een probleem. Het kan natuurlijk wel zo zijn dat de maatschappij erom gaat vragen.' HG heeft tot nu toe nog geen hoornloze stieren beschikbaar. 'We gebruiken Lawn Boy als stier vader', vertelt De Vries. 'Dat hij het hoornloosheidsgeen kan doorgeven is een voordeel, maar we hebben hem ingezet omdat hij sowieso past binnen ons fokprogramma en nieuw bloed toevoegt.'

Eerst naar kwaliteit kijken

Tot nu toe is het aantal stieren dat hoornloosheid vererft beperkt. In de jaren negentig gebruikte een aantal veehouders de hoornloze Aerostarzoon Burket-Falls Polled Plus. Meer recent brak Aggravation Lawn Boy door, een roodbonte Bacculumzoon. Lawn Boy is in Nederland en Vlaanderen beschikbaar via WWS. Manager Henk Visser: 'In het begin was zijn hoornloosheid helemaal hot. We hebben een paar orders gehad van veehouders die specifiek zoeken naar een hoornloze stier, bijvoorbeeld vanuit de biologisch-dynamische hoek. Het overgrote deel van de veehouders kijkt eerst naar de kwaliteit van de stier. Lawn Boy is bij roodbont een mooie toevoeging. De hoornloosheid is niet meer dan een leuke bijkomstigheid.'

Dat beaamt Gerard Scheepens, directeur van KI Samen. 'De meeste veehouders vinden standaardselectiekenmerken als eiwit en exterieur belangrijker dan het al of niet hoornloos zijn van een stier. Het genetisch verlies in productie en exterieur is nu nog dusdanig groot dat het moeilijk compenseert voor het hoornloos zijn.' KI Samen, die de hoornloze roodbontstier Perplex (Polled Plus x Deister) beschikbaar heeft, test momenteel de hoornloze Canvaszoon Timeless.

GGI heeft de stieren Lypoll (Lyon x Cliffhanger) en Pollent (Lentini x Polled Plus) op de kaart staan, meldt importeur Jeroen Kloosterziel. 'Lypoll hebben we al wat verkocht, daar is ook mee gespoeld. De voornaamste reden waarom veehouders hem gebruiken is zijn andere bloedvoering.' De vraag naar hoornloze stieren begint wel te komen, constateert Kloosterziel. 'Ik heb een paar reacties gehad van veehouders die er iets over gehoord hadden in Duitsland en spontaan opbelden.'

Henk Willemsen: 'Eerste kalf wordt in september geboren'

Tien rietjes Lawn Boy heeft Henk Willemsen uit Steenderen gekocht. 'Ik moest er voor HG een pink mee insemineren en toen heb ik gelijk ook zelf wat rietjes besteld. Als een ki zo'n stier als stiervader inzet, dan moet het met zijn kwaliteit wel goed zit-

ten. De hoornloosheid is een leuke bijkomstigheid. Het eerste kalf wordt in september geboren.'

Willemsen, die 120 koeien melkt en daarnaast inseminator is, bespeurt onder collega-veehouders nog weinig aandacht voor het fokken op hoornloosheid. 'De meeste vertel je wat nieuws als je zegt dat er hoornloos fokkende stieren beschikbaar zijn.'

Een rietje Lawn Boy kostte de Gelderse veehouder 29 euro. 'Dat is meer dan ik normaal gesproken betaal, maar aan de andere kant kun je wel een deel van de kosten van het onthoornen besparen. Het zou mooi zijn als er nu nog een hoornloze stier via gesekst sperma beschikbaar komt.'

Alta heeft in het verleden een aantal hoornloze stieren gehad, waaronder Hickorymea Tucker (v. Bellwood). Fokkerijspecialist René te Wierik: 'Dat waren vaak stieren die in de subtop belandden. Er was mondjesmaat vraag naar. De kunst is om hoornloze stieren te fokken die enigszins kunnen concurreren met de top. Dan worden ze zeker gevraagd.'

Structureel aandacht aan hoornloosheid besteedt Alta niet, maar de ki-organisatie zet wel zonen in van Lawn Boy en de zwartbonte Hickorymea Oswald (Bosco x Bellwood).

Een relatief nieuwe aanbieder van hoornloze stieren is Vivax Genetics. Sinds eind vorig jaar biedt het bedrijf drie hoornloze stieren aan: Baldus David (Darwin x Priority), Corona Enorm (Elevation x Polled Plus) en Wietheges Dallas (Darwin x Lateral). David en Dallas krijgen naar verwachting in de loop van 2009 de eerste fokwaarden. Baldus David is een van de weinige stieren wereldwijd die homozygoot hoornloos is. Dat wil zeggen dat al zijn nakomelingen zonder hoorns worden geboren. 'Ik heb twee keer geadverteerd en daar kreeg ik meteen reacties op. Het lijkt alsof mensen erop zaten te wachten', geeft Fred Reinders aan.

Testen op hoornloosheid

Sinds kort kunnen ki-organisaties en veehouders in Europa dieren laten testen op hoornloosheid. Het Dr. Van Haeringen Laboratorium in Wageningen, dat onder meer genetisch onderzoek uitvoert op

blad, cvm en de roodfactor, heeft de test sinds vorig jaar beschikbaar. 'In Amerika draaide de test al een tijdje en wij hebben nu de licentie voor Europa gekregen', vertelt marketingmanager Ronald Burggrave. Het testen van een dier kost 110 euro en kan door bloed, haren of sperma in te sturen. 'In negentig procent van de gevallen kan de test aangeven of een hoornloos dier aan alle nakomelingen hoornloosheid zal doorgeven. Bij twijfel is er een monster van vader en moeder nodig.'

Burggrave kan nog niet aangeven hoeveel vraag er is naar de test, die zowel op vleesvee als op melkvee toegepast kan worden. 'Uit Engeland hebben we een aantal monsters binnen gekregen, maar we hebben tot nu toe weinig ruchtbaarheid aan het bestaan van de test gegeven.'

Het uitvoeren van de test is alleen zinvol bij hoornloze dieren. Van gehoornde dieren is immers al bekend dat ze geen hoornloosheidsgen vererven.

Nu genetisch onderzoek op hoornloosheid mogelijk is, gaat CRV in Nederland en Vlaanderen het erfelijk kenmerk hoornloosheid vastleggen, meldt teamleider stamboek Arie Hamoen. 'Hoornloosheid is zowel in de politiek als in de fokkerij een hot item. Daarom gaan we het registreren in IRIS, net zoals we dat ook doen met bijvoorbeeld de roodfactor en erfelijke gebreken als blad en cvm.'

Inge van Drie

Vererving hoornloosheid vergelijkbaar met zwartbont

Hoornloosheid vererft enkelvoudig dominant. Elk dier heeft een gen dat bepaalt of het dier wel of geen hoorns krijgt. Dat gen heeft twee kopieën of allelen. Heeft een dier één (Pp) of twee kopieën (PP) van het hoornloosheidsgen, dan blijft het hoornloos. Heeft een dier twee kopieën van het hoornloos (pp) dan krijgt het wel hoorns. De vererving van hoornloosheid verloopt op dezelfde manier als bij de haarkleur zwartbont. Dat betekent dat

hoornloosheid relatief eenvoudig in de veestapel in te fokken is.

Een stier die zelf hoornloos is, krijgt in het ene geval (PP) honderd procent hoornloze nakomelingen. In het andere geval (Pp) zijn de helft van de nakomelingen hoornloos. Een stier als Aggravation Lawn Boy (Pp) heeft één hoornloosheidsallel, waardoor de helft van zijn kalveren zonder horens wordt geboren.